

Anna Słowikowska

**SPRAWOZDANIE Z XIV MIĘDZYNARODOWEGO
KONGRESU PRAWA KANONICZNEGO**

**ADMINISTRACJA W PRAWIE
KANONICZNYM**

WARSZAWA, 14-18 WRZEŚNIA 2011 R.

„Administracja w prawie kanonicznym” – pod takim hasłem odbywał się w dniach 14-18 września 2011 r. XIV Międzynarodowy Kongres Prawa Kanonicznego zorganizowany przez Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie pod przewodnictwem prof. J. Wroceńskiego – Dziekana WPK przy współudziale Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Kanonicznego (*Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo*, Rzym) na czele z prof. P. Valdrinim – Przewodniczącym *Consociatio*.

Celem Kongresu było pogłębienie wiedzy i analiza zagadnień z zakresu kościelnego prawa administracyjnego oraz promocja studium prawa kanonicznego w Europie Środkowej, w szczególności zaś promocja Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, Warszawy i Polski. Dyscyplina prawa administracyjnego w systemie prawa kanonicznego stanowi bardzo złożoną problematykę. Program Kongresu obejmował następujące kwestie: podstawy historyczne i teologiczne prawa administracyjnego w Kościele, wykonywanie władzy administracyjnej, formy działalności administracyjnej, jej kontrolę oraz działalność administracyjną Kościoła a państwowy porządek prawny.

W czasie pięciodniowych obrad kongresowych stolica Polski gościła ponad 300 kanonistów z całego świata, m.in. z Argentyny, Brazylii, Czech, Filipin, Francji, Hiszpanii, Italii, Japonii, Kanady, Libanu, Niemiec, Polski, Słowacji, USA i innych krajów. Wygłoszonych zostało 13 referatów, wykład inauguracyjny oraz końcowy, a także

59 komunikatów, stanowiących okazję i szansę szczególnie dla młodszych naukowców do zaprezentowania się na forum międzynarodowym. Wszystkie wystąpienia ubogacały liczne dyskusje nad problematyką związaną z tematem Kongresu.

Otwarcia Kongresu dokonali: J. Wroceński, prof. H. Skorowski – Rektor UKSW, kard. K. Nycz, Metropolita Warszawski, abp C. Migliore, Nuncjusz Apostolski w Polsce, abp J. Kowalczyk, Prymas Polski oraz P. Valdrini.

Sesji rozpoczynającej obrady Kongresu przewodniczył prof. J. Kowal z Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego, a wykład inauguracyjny pt. *Rozwój prawa administracyjnego w obowiązującym systemie kanonicznym* wygłosił bp prof. J. I. Arrieta – Sekretarz Papieskiej Rady Tekstów Prawnych. Podkreślił, że prawo administracyjne ma szczególne znaczenie w związku ze specyfiką kościelnej jurysdykcji oraz rangi relacji Kościół-państwo. Rozwój tego prawa powinien gwarantować spójność systemu. Nie wystarczy tylko instytucji prawa świeckiego dostosować do prawa kanonicznego, ale trzeba rozważyć, że rzeczywiście ich stosowanie w Kościele jest możliwe.

Pierwszej sesji, zatytułowanej *Podstawy historyczne i teologiczne*, przewodniczył prof. P. A. Bonnet z Uniwersytetu w Teramo (Włochy). Wygłoszone w niej zostały trzy referaty.

Pierwszy pt. *Podstawy prawa administracyjnego w Kościele* przedstawił prof. J. Krukowski – UKSW, KUL, Konsultor Papieskiej Rady Tekstów Prawnych. Stwierdził, że w konstruowaniu prawa administracyjnego w Kościele należy uwzględnić przesłanki teologiczne, mające charakter *ratio legis* oraz nie można pomijać podstawowych pojęć i zasad charakterystycznych dla prawa administracyjnego świeckiego, ale nie należy także na nich poprzestawać. Dlatego zaznaczył, iż trzeba dołożyć wszelkich starań, aby uniknąć dwóch skrajności: należy dbać o to, aby normy prawa kanonicznego uzyskały charakter prawa administracyjnego oraz, aby normy kanonicznego prawa administracyjnego nie utraciły charakteru norm prawa kanonicznego.

Drugi referat wygłosił prof. C. Fantappiè – Uniwersytet „Carlo Bo” w Urbino (Włochy). W prelekcji pt. *Administracja w Kościele od*

Corpus Iuris Canonici do Kodeksu z 1917 ukazał historyczny rozwój administracji kościelnej. Wskazał na wprowadzone w średniowieczu rozróżnienia między tym, co duchowe, a tym co doczesne. Przypomniał o efektach prac trydenckich w zakresie rozwoju sieci terytorialnych i organizacyjnych Kościoła, w tym na umocnienie się urzędów kurialnych. Zazaczył, że przekształceniu uległa władza w Kościele, gdyż pojawiła się możliwość rządzenia za pomocą systemu kontroli. Podkreślił, że w czasie prac nad Kodeksem Prawa Kanonicznego z 1917 r. dostrzeżono potrzebę zmiany funkcji administracyjnej Kościoła na dwóch płaszczyznach: organizacyjnej i proceduralnej.

Ostatnią część historyczną zaprezentował prof. A. W. Bunge – Papieski Uniwersytet Katolicki w Argentynie. W wykładzie pt. *Administracja w Kościele po Kodeksie z 1917* ukazał znaczenie Soboru Watykańskiego II i promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. na rozwój i kształt kościelnego prawa administracyjnego. Według prelegenta administracja w Kościele ma charakter sakramentalny, gdyż administrować tzn. wykorzystywać te środki, które mają prowadzić do zbawienia dusz. Bunge nie uważa, aby jedynym dobrym rozwiązaniem było recypowanie instytucji państwowych, ale zwrócił uwagę na wewnętrzną funkcję kreacyjną Kościoła, dzięki której należy stworzyć kościelny instrument administracyjny, za pomocą którego będzie można rozbudzić pragnienie Chrystusa w wiernych, którzy je utracili.

Drugi dzień Kongresu, czwartek – 15 września 2011 r., rozpoczęła uroczystość wręczenia *Doktoratu honoris causa* Jego Eminencji Ks. Kard. Péterowi Erdő, Abp. Metropolicie Esztergom-Budapeszt i Prymasowi Węgier na wniosek Rady Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW. Laudację dla Księdza Kardynała wygłosił prof. W. Góralski (UKSW).

Po ceremonii wręczenia *Doktoratu* odbyła się druga sesja Kongresu pt. *Wykonywanie władzy administracyjnej*. Przewodniczył jej prof. A. D. Busso z Papieskiego Uniwersytetu Katolickiego w Argentynie.

Autorem pierwszego referatu był prof. S. Berlingò – Uniwersytet w Mesynie (Włochy). W prelekcji pt. *Funkcja administracyjna*

a urzędy kościelne stwierdził, że przy danym urzędzie kościelnym nie istnieją inne uprawnienia, jak tylko te, które wyrażają się na podstawie wzorca służby. Z prawnokanonicznego punktu widzenia władza nie jest rzeczą, którą się dzieli, ale można ją wykonywać tylko w takiej mierze, w jakich okolicznościach czasu i miejsca się ją przyjmuje. Zdaniem prelegenta należałoby przyjąć podział urzędów, a nie tytułowości władzy, co mogłoby przyczynić się do większej ochrony praw wiernych w administracji kościelnej.

Prof. J. Wroceński wygłosił referat pt. *Władza administracyjna zwyczajna własna i zastępcza*. Najpierw zdefiniował pojęcie władzy, jako moralne upoważnienie do pełnienia funkcji kierowniczych w określonym układzie społecznym oraz zaznaczył, że w społeczności Kościoła nie polega ona na umownym porozumieniu się jej członków. Wyjaśnił, że przy określeniu władzy kościelnej używa się także terminu „jurysdykcja” oraz przypomniał, że w Kościele jest jedna władza, ale jej trzy funkcje, które są nierozdzielnie związane. Profesor zauważył, że w praktyce trudno jest odróżnić władzę zwyczajną zastępczą od władzy delegowanej. Postawił również pytanie: czy władza wykonawcza jest tożsama z władzą administracyjną? W odpowiedzi stwierdził, że pierwsza stanowi podstawę drugiej.

Trzecim z wygłoszonych tego dnia referatów było wystąpienie prof. S. B. Haering'a – Uniwersytet w Monachium (Niemcy), zatytułowane *Władza delegowana i władza na mocy specjalnego upoważnienia*. Prelegent wyjaśnił pojęcia: *delegatio* – jako przeniesienie władzy rządzenia przy użyciu aktu administracyjnego lub na podstawie prawa oraz *mandatum* – jako zlecenie; zwierzchnią władzę udzieloną przez kompetentny autorytet kościelny. Zaznaczył, że kościelna władza rządzenia może być wykonywana za pomocą jednego i drugiego narzędzia. Wy tłumaczył także naturę subdelegacji, wskazując, że delegowanego można zastąpić wtedy, kiedy delegujący wyraźnie na to zezwolił, z zachowaniem kan. 137.

Kolejna sesja odbyła się w piątek – 16 września 2011 r. Przewodniczył jej prof. P. Moneta z Uniwersytetu w Pizie (Włochy), a temat przewodni brzmiał: *Formy działalności administracyjnej. Akty i procedury*.

Referat pt. *Akt administracyjny* przedstawiła prof. F. Pérez-Madrid – Uniwersytet w Barcelonie (Hiszpania). Autorka stwierdziła, iż założeń prawnych i eklezjologicznych aktu administracyjnego należy szukać w nauczaniu Soboru Watykańskiego II, który podkreślił godność osoby ludzkiej i wyjaśnił doktrynę dotyczącą władzy w Kościele. W celu unikania arbitralności i stronniczości w sprawowaniu władzy należy przypisać większe znaczenie zasadzie praworządności. Prelegentka przedstawiła kilka definicji aktu administracyjnego wypracowanych w doktrynie prawa kanonicznego oraz scharakteryzowała jego strukturę.

Prof. O. Echappé – Instytut Katolicki w Paryżu (Francja) zaprezentował wykład pt. *Procedury administracyjne*. Wskazał na trzy zasadnicze elementy, bez których procedury nie mogłyby być możliwe: 1) służebna funkcja władzy wykonawczej (kons. *Lumen Gentium*, nr 24) – celem procedury administracyjnej jest ukazanie i sformalizowanie zewnętrznych wymogów służby; 2) wymóg racjonalności prawa (*ordinatio rationis* św. Tomasza) – jako klucz do zrozumienia wykonywania władzy rządzenia; 3) zasada legalności – jako zespół środków regulujących działalność administracyjną, dzięki którym jest ona sprawiedliwa, zasadna i dobra. Następnie wymienił i omówił rodzaje procedury administracyjnej w Kościele.

Ostatnim zaprezentowanym tego dnia referatem było wystąpienie prof. D. G. Astiguety – Papieski Uniwersytet Gregoriański (Włochy) pt. *Wymierzanie sankcji na drodze administracyjnej*. Prelegent przypomniał dyspozycję kodeksową, zgodnie z którą, aby karę można było wymierzyć dekretem pozasądowym, muszą zaistnieć uzasadnione przyczyny, które przeszkadzają w przeprowadzeniu procesu sądowego (kan. 1342 § 1). Zaznaczył przy tym, iż nie oznacza to zawsze konieczności skorzystania z rozwiązań administracyjnych. Jednakże tam, gdzie droga sądowa jest nieskuteczna istnieje możliwość przeprowadzenia procedury administracyjnej.

W sobotę – 17 września 2011 r. odbyły się dwie sesje: czwarta i piąta. Pierwszej z nich pt. *Gwarancje i kontrola administracji* przewodniczył prof. G. Feliciani z Katolickiego Uniwersytetu Najświętszego Serca (Włochy).

Referat pt. *Systemy nadzoru i kontroli* wygłosił prof. K. Martens – Uniwersytet Katolicki w Ameryce. Wystąpienie rozpoczął od przypomnienia, że na Synodzie Biskupów w 1967 r. opracowano 10 zasad (*Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant*), na których miała opierać się rewizja Kodeksu. Dwie z nich bezpośrednio odnoszą się do administracji kościelnej. Prelegent stwierdził, że system kontroli i nadzoru może odbywać się na podstawie trzech modeli: 1) model sędziego zwierzchnika; 2) tzw. pojedyncza jednolita jurysdykcja; 3) model podwójnej jurysdykcji. Dodał, że aktualnie w Kościele istnieje model mieszany z sędziego zwierzchnika i podwójnej jurysdykcji.

Prof. J. Canosa – Papieski Uniwersytet Świętego Krzyża (Włochy) – przedstawił wykład pt. *Ochrona sądowa*, w którym stwierdził, że każde działanie władzy kościelnej musi być odpowiednio kontrolowane pod kątem dobrego funkcjonowania i sprawiedliwości. Proces prowadzony przed bezstronnym trybunałem pozwala na formalną równość stron, ale ochrona praw wiernych wobec działań duszpasterzy wymaga nadal większej skuteczności. Prelegent przypomniał nakaz papieża Benedykta XVI o przestrzeganie zasad sprawiedliwości w celu zachowania kościelnej *communio*. Sprawiedliwość, do której dąży Kościół przez administracyjny proces sporny może być postrzegana jako wyraz miłości i wspólnoty.

Piątej sesji pt. *Działalność administracyjna Kościoła a porządek państwowy* przewodniczył prof. C. Mirabelli z Rzymskiego Uniwersytetu „Tor Vergata” (Włochy). Zostały w niej wygłoszone dwa referaty.

Pierwszy, pt. *Kanoniczny akt administracyjny a porządek państwowy*, przedstawił prof. M. Sitarz – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Autor postawił problem: czy akt administracyjny ustanowiony przez organ kompetentnej władzy kościelnej, w oparciu o normy prawa kanonicznego, wywołuje skutki w porządku prawnym państwa, na którego terytorium Kościół pełni swoją misję? W wykładzie dowodził, że kanoniczny akt administracyjny nie obowiązuje automatycznie w państwowym porządku prawnym. Może on wywoływać skutki na gruncie tego prawa tylko wtedy, gdy prawodawca państwowy wyrazi taką wolę w ustawie lub w umowie międzynarodowej. Instrumentem zapewniającym jego skuteczność

w porządku publicznym jest uznanie ze strony państwa, które może być bezwarunkowe lub warunkowe.

Ostatni referat wygłosił prof. H. Pree – Uniwersytet w Monachium (Niemcy). W prelekcji pt. *Użyteczność instrumentów cywilnych w administracji kościelnej: możliwości i granice* zaznaczył, że prawo powszechne Kościoła nie zawiera kryteriów dopuszczalności instrumentów cywilnych. W wystąpieniu omówił perspektywy dopuszczalności stosowania państwowej zasady praworządności i prawa zwyczajowego w prawie wewnętrznym Kościoła oraz możliwości zastosowania prawa państwowego na mocy umów konkordatowych. Stwierdził, że przy korzystaniu przez kościelną władzę administracyjną z instytucji państwowych należy uwzględnić dwa aspekty: stosowania ich *in foro canonico* oraz działalności podmiotów kościelnych *in foro civili*.

W niedzielę – 18 września 2011 r. – odbyła się ostatnia, szósta sesja kongresowa, tzw. *Sesja zakończenia Kongresu*, której przewodniczył prof. P. Valdrini.

Wykład końcowy, pt. *Funkcja administracyjna w życiu Kościoła*, wygłosił prof. W. Góralski – UKSW. Zaznaczył, że funkcja administracyjna w Kościele dostarcza wiernym tych wszystkich środków, których wymaga ich dobro duchowe, a którymi sami nie mogą administrować. Jej znaczenie wynika z sakramentalnego charakteru Kościoła. Dlatego, ze względu na zakres swojego przedmiotu administrowania, przewyższa pozostałe funkcje rządu w Kościele: ustawodawczą i sędziowską.

Niemal po wszystkich głównych sesjach Kongresu w danym dniu w grupach językowych wygłoszone zostały następujące komunikaty naukowe:

1. J. Gręźlikowski – *Pierwsze seminaria diecezjalne w Polsce*;
2. P. Sadowski – *Rzymskie źródła kanonicznego pojęcia dyspensy*;
3. A. Pastwa – *Rozróżnienie „forum externum”, „forum internum” i „forum conscientiae” niezbędnym kryterium prawnej waloryzacji klauzuli „actu formalis ab Ecclesia catholica deficere”*;
4. Z. Tracz – *Nakaz karny: pojęcie i charakter*;
5. A. Interguglielmi – *La suffizienz delle garanzie a tutela dell'indagato nel procedimento amministrativo extragiudiziale ex*

-
- can. 1717, In particolare nei casi aventi ad oggetto la commissio-
ne dei delicta graviora;*
6. C. Salinas Aranedo – *Propuestas latinoamericanas en torno a la administración de la Iglesia en la codificación del derecho canónico de 1917;*
 7. B. J. Berkmann – *I non battezzati come destinatari di atti amministrativi singolari;*
 8. P. Gherri – *Il concetto amministrativistico di 'efficacia': linee evolutive;*
 9. Sz. A. Szuromi – *Medieval canonical sources and categories of the singular administrative acts, particularly in the 11 th-13 th century canon law collections;*
 10. D. M. Jaeger – *The impact of the Motu proprio „Omnium in mentem” on the interpretation and application of CIC can. 129;*
 11. H. A. von Ustinov – *Dioecesan bishops and their executive power regarding the admission to certain sacraments;*
 12. J. P. Durand – *Cura Animarum and Canoncity: The Government of Dioceses and Episcopal Conferences;*
 13. W. Necel – *Wykonywanie władzy administracyjnej w instytucjach życia konsekrowanego;*
 14. S. Tymosz – *Znaczenie synodów partykularnych w administracji kościelnej;*
 15. A. Szymański – *Adwokatura kościelna elementem administracji sprawiedliwości Kościoła katolickiego w Polsce;*
 16. B. Krupa – *Akty administracyjne wydawane przez organy administracji publicznej oraz organ kościelnej władzy administracyjnej;*
 17. P. Skonieczny – *Modele prawne postępowania w sprawach o dyspensę od celibatu duchownych;*
 18. B. Nowakowski – *Znaczenie funkcji specjalnego zespołu Rady kapłańskiej w administracyjnym procesie usunięcia proboszcza;*
 19. A. Domaszek – *Akty administracyjne przetożonych w odniesieniu do dóbr doczesnych na przykładzie prawa własnego Towarzystwa św. Franciszka Salezego;*
 20. D. Němec – *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego Republiki Czeskiej w dziedzinie autonomii administracyjnej Kościołów i związków wyznaniowych;*
 21. Ch. Minelli – *La ragionevolezza dell'atto amministrativo;*

22. A. Sarais – *Il valore del silenzio nel procedimento amministrativo canonico*;
23. F. Bolognini – *L'attività amministrativa nel diritto canonico...*;
24. M. S. Da Costa Gomes – *L'attività amministrativa della Conferenza Episcopale Portoghese*;
25. F. Puig – *Governo ecclesiastico e funzione amministrativa*;
26. D. Salvatori – *I decreti amministrativi e i decreti giudiziali in relazione alla nozione di "decretum extra iudicium" del can. 1341 § 1*;
27. Y. Sugawara – *Amministrazione dei beni temporali come atto di governo*;
28. A. Tanasiychuk – *L'esercitazione della potestà esecutiva nella Chiesa patriarcale. Caso concreto: can. 82 § 1,1 CCEO*;
29. J. Fornés – *La function administrative y los instrumentos flexibilizadores en el ordenamiento canónico*;
30. M. Gas Aixendri – *La declaración canónica de idoneidad para la enseñanza de la religion católica y su relevancia en el derecho estatal*;
31. T. Białoברzeski – *Forma escrita de los actos administrativos*;
32. A. López Medina – *Los actos administrativos en el C.I.C. Características y clasificación*;
33. T. Gałkowski – *Wpływ trójpodziału władzy w Kościele na pojęcie prawa kościelnego*;
34. P. Malecha – *Aktywność władzy administracyjnej podczas rekursu sądowego. Wybrane zagadnienia*;
35. G. Dzierżon – *Kontrowersje wokół definicji legalnej reskryptu skodyfikowanej w kan. 59 § 1 KPK*;
36. A. Skorupa – *Władza administracyjna przełożonych zakonnych*;
37. Z. Suchecki – *Administracyjny wymiar kar*;
38. J. Krajczyński – *Władza dyspensowania proboszcza i innego prezbitera lub diakona*;
39. M. Stokłosa – *Wydalenie ze stanu duchownego drogą administracyjną na podstawie kompetencji przyznanych Kongregacji Nauki Wiary*;
40. Z. Jaworski – *Unikanie lub rozwiązywanie sporu administracyjnego według KPK*;

41. U. Nowicka – *Czy dopuszczalne jest udzielenie dyspensy od formy kanonicznej osobie, która odstąpiła od Kościoła aktem formalnym?*;
42. M. Saj – *Zależność i niezależność przełożonego od jego rady w instytucie zakonnym*;
43. T. Wytrwał – *Asygnata w Zakonie Kaznodziejskim*;
44. L. Navarro – *La dimissione dallo stato clericale in via amministrativa*;
45. J. Pudumai Doss – *Diritti processuali (amministrativi) dei fedeli. Alcune considerazioni canoniche partendo dal can. 221*;
46. R. Coppola – *La tutela processuale cautelare dopo la lex propria del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica*;
47. M. T. Kubala – *Dimissione dallo Stato Clericale in poenam e lo svolgimento del procedimento amministrativo nelle facoltà speciali, concessi dal Santo Padre alla Congregazione per il Clero*;
48. B. Ejeh – *L'importanza dei consigli pastorali nell'amministrazione della diocesi e della parrocchia*;
49. G. Leszczyński – *Risarcimento del danno nel processo contenzioso amministrativo*;
50. A. Miziński – *Il ricorso al Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica per motivo di illegittimità dell'atto amministrativo*;
51. M. Madonna – *Amministrazione ecclesiastica e insegnamento della religione cattolica nelle scuole pubbliche*;
52. J. Miñambres – *Funzione amministrativa e amministrazione dei beni ecclesiastici*;
53. G. Moscariello – *Avvocati ed amministrazione della giustizia: collaborazione con l'Autorità Ecclesiastica e fenomeno associativo nell'esperienza dei tribunali ecclesiastici regionali italiani*;
54. M. Nacci – *Dalla 'supplicatio' alla 'remonstratio': evoluzione storico-giuridica del 'dissenso' amministrativo nella Chiesa*;
55. A. Ottaviani – *Gli atti amministrativi dello Stato Città del Vaticano, fuori o dentro l'ordinamento canonico*;
56. R. C. Barra – *Sul rapporto ufficio-organo e podesta-competenza nel Diritto Canonico*;
57. F. Ventura – *Il potere di porre le norme e la presenza di diritti soggettivi nell'ordinamento canonico*;
58. D. Le Tourneau – *La justice administrative: une application du c. 221 § 1*;

59. A. Viana – *Sul retto esercizio della potestà vicaria normative della Curia Romana.*

Zamknięcia Kongresu dokonali: J. Wroceński oraz P. Valdrini. Organizatorzy podsumowali pięciodniowe obrady oraz zapowiedzieli publikację akt kongresowych.